

KULTURA PONAŠANJA ZA VRIJEME BAJRAMA

Bajram je bio i ostao simbol radosti, veselja, osmijeha i posebnog respekta. To je vrijeme uljepšavanja, ukrasa, oblačenja nove odjeće koja u nama uliva novu nadu i ljudsku dušu čini raspoloženom i sretnijom. U njemu se u jednom glasu stapaju riječi svih osoba upućivanjem dova, lijepih želja i srdačnih čestitanja, uzdižući se iskonskom snagom iznad preokupacija .ovozemaljskih interesa

Oko pet stoljeća u našim krajevima pod bajramom su poznata dva islamska posebna dana: Ramazanski i Kurbanški, ili kako ga neki popularno nazivaju, Hadžijski bajram. Onaj dio stanovništva naših krajeva koji je prihvatio islam, zajedno s njim preuzeo je i obilježavanje ta dva mubarek dana, kao i način i vidove njihovog manifestiranja. Naravno, u sve to unosio je i .dio svog kulturnog naslijeđa, shodno društvenim, ekonomskim i drugim mogućnostima

Nekada su, usljed društveno-historijskih uslova i ekonomskih mogućnosti, ti dani bili posebno :obilježavani, pa je za tim i naš narod nostalgično znao i u pjesmi žaliti

,Ni bajrami više nisu

!Kao što su nekad bili

Medutim, čežnja za ovim posebnim danima, punim sjaja, radosti i veselja, ostala je tokom :čitave godine, pa je to narod i u pjesmi lijepo izražavao

...Bajram ide, bajramu se nadam

Inače, bajramima je pridavao posebnu pažnju svaki musliman, bez obzira na stepen svoje praktične privrženosti islamu. Ako se i desi da je neki musliman, kao individua, indiferentan

spram određenog islamskog učenja ili propisa, on osjeća bajram, jer gotovo svi oni nose daleki eho bajramskog veselja iz djetinjstva i mladosti, dok su se nalazili u krugu roditeljskog doma, .mahale ili sela

S obzirom da gotovo svi muslimani, manje-više respektiraju te dane i učestvuju, na ovaj ili onaj način, u njihovom obilježavanju, neophodno bi bilo ukazati na islamske propise u vezi s tim .danim, kako bi naši postupci bili što bliži islamskom obilježavanju tih mubarek dana

?Otkuda ime bajram

Očito je da smo ime za ove dane odmora i veselja preuzeli od Turaka, jer bayram u turskom jeziku označava vjerski praznik, praznik uopće, slavlje i veselje. Isti termin se koristi i u perzijskom jeziku. Ovi dani na arapskom jeziku nazivaju se 'id što znaci praznik, blagdan, godišnjica, bajram. Iz izvornog značenja ove riječi el-'id zaključujemo da su ovi dani vraćanja i obnove veselja i radosti, kao i navika da se ljudi okupljaju u ime nečega i oko nečega, a uz to, .predstavlja njihovu čežnju i želju za tim

?Šta je smisao bajrama

Skoro da ne postoji ni jedna ljudska zajednica na svijetu koja se ne veže za neke više ideale, ciljeve i stremljenja. Na putu ostvarenja tih ciljeva ona prolazi razne etape od kojih neke ostavljaju vidnog traga u emotivnom biću njenih članova. To su momenti veselja ili tuge, sretnog izbavljenja iz nekih neugodnih situacija ili poteškoca i stradanja koja su prebrodena. To mogu biti i postignuti uspjesi nakon teško prebrodenih duhovnih, intelektualnih i materijalnih kriza. Sve je u vezi s datumima, mjestom i ljudima. Vremenom, neki od tih praznika postaju univerzalni i prihvate ih i druge generacije i zajednice, daleko od mjesta i vremena njihovog nastanka. To su oni praznici koji u sebi sadrže supstancu općeljudskog i elemente univerzalnog. Da li će neki događaj ili datum imati takvo svojstvo uveliko zavisi od ideala na .kojima se bazira i kojem poziva

Ako se zapitamo: čemu poziva muslimanski bajram i kakvo on veselje predstavlja za muslimane, onda ćemo vrlo brzo doći do zaključka da i jedan i drugi bajram dolaze nakon

znakovitih iskušenja, borbe i pobjeda. Bajrami su samo svojevrsni usklici i vjesnici pobjede nad .iskkušenjima koja su prevladana

Ramazanski bajram je proslavljanje pobjede nad svojim nefsom, pohotama i strastima. Pohote i strasti bezgranično vode požudi za jelom, pićem, seksualnim i materijalnim uživanjima, pa je istinsko veselje, ako se bar jedan mjesec u godini napravi ta sretna ravnoteža u sebi između duhovnog i materijalnog. Zar nije pravo veselje ne podleći silama požude i strasti koje vode prizemnosti i uništenju?! Zar nije pravo veselje pobijediti predvodnike kufra i mraka na Bedru, koji je bio 17. dan Ramazana, a ta borba je za muslimane bila biti ili ne biti, nastaviti zapocetu misiju ili sve prekinuti?! Zar teravijah-namaz, drugi namazi i angažiranije učenje Kur'ana u toku ramazana, ne predstavljaju jacanje volje i snage muslimana i poražavanje Iblisa i njegove vojske i zar sve to ne obilježiti posebnim veseljem i čestitanjem jednih drugih na trijumfalnoj
!pobjedi

Kurban-bajram, također, predstavlja pobjedu nad egoizmom i nad samim sobom. To je veselje zbog vanredne pobjede Ibrahima, a.s, nad Iblisom koji ga je pokušao omesti u njegovom usponu ka Allahovoj, dž.š., milosti. Naši kurban koji koljemo za vrijeme ovog bajrama upućuju na naše požrtvovanje i pobjedu nad svojim nefsom i škrtosti koja stanuje u našoj blizini. Uz to, ovaj bajram se naziva još i hadžijski, zato što žrtvujemo svoj komoditet, svoja sredstva i brojne druge pogodnosti i upućujemo se na neizvjestan put, kako bismo u blizini Kijabe i stojeći na Arefatu zadali posljednji udarac Iblisu, koga ćemo svojim prisustvom na tim mjestima, totalno poraziti, slomiti i uništiti. Zar poslije takvih iskušenja i sjajne pobjede ne treba manifestirati
!svoju radost i veselje

Upravo zbog svega toga, kako primjećuje i naš rahm. prof. mr Nijaz Šukrić, bajrami se po elementima duhovnosti i visoke poruke, a ne po načinu zabave, veselja i igre, odlikuju nad .praznicima drugih

Utemljenost bajrama i bajram-namaza

Bajram se posebno počeo obilježavati nakon Hidžre. Vjerovjesnik, s.a.v.s, ga je zamijenio za dva praznika koji su bili prakticirani u Medini prije dolaska islama. Enes b. Malik, r.a, prenosi i kaže: «Kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s, došao u Medinu vidio je da dva dana Medinjani provode u igri i veselju, pa ih je upitao: «Kakvi su to dani?» Odgovorili su: «Igrali smo i zabavljali

se u njima prije dolaska islama !». Tada je Poslanik, s.a.v.s, rekao: «Allah vam je ta dva dana .«!zamijenio sa boljim od njih, a to su Ramazanski i Kurbandski bajram

Bajram-namazi su utemeljeni prve godine po Hidžri. Ebu Se'id el-Hudri, r.a, prenosi: «Allahov Poslanik, s.a.v.s, je izlazio na dan Ramazanskog i Kurbandskog bajrama na musallu i prvo cime bi poceo bio je namaz. Zatim se okrenuo i stao licem okrenutim narodu, dok su oni sjedili u safovima. On ih je savjetovao, davao preporuke i naredjenja. Ako je htio da tada odabere jednu .«vojnu jedinicu, ucinio bi to, a ako je htio nešto da naredi, naredio bi, a zatim se udaljio

Tretiranje bajram-namaza

Bajram-namaz islamski pravnici tretiraju razlicito, od sunneti muekkede kod malikija i šafija, preko fardi kifaje kod hanbelija do vadžiba kod hanefija. Ucenjaci hanefijskog mezheba tretiraju bajram-namaz kao vadžib svakom onom kome je džuma-namaz farz, jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s, bajram-namaz stalno obavljao a uz to je i naredivao ljudima da izađu i klanjaju ovaj namaz. Oni ovaj stav temelje na autenticnom hadisu Allahovog Poslanika, s.a.v.s, koji prenosi Ummu 'Atije, r.a: «Naređivano nam je da izađemo i izvedemo i neudate djevojke iz svojih odaja i žene u vrijeme menstrualnog ciklusa koje bi stajale iza svijeta, uceci tekbire i dove zajedno sa .«narodom, nadajući se postizanju bericeta i oprost u grijeha koji nosi taj dan

Način klanjanja bajram-namaza

Bajram-namaz, i jedan i drugi, imaju samo dva rekjata. Za valjanost ovog namaza važe isti uvjeti kao i za džuma-namaz, s tim što je ovdje hutba sunnet, pa se može, u krajnjem slučaju, i .izostaviti, ali je vrednije obaviti ovaj namaz sa hutbom koja dolazi nakon klanjanja dva rekata

Ovaj namaz se klanja bez ezana i ikameta, na temelju hadisa Džabira b. Semurea, r.a, u kojem .«kaže: «Sa Vjerovjesnikom, s.a.v.s, sam klanjao više puta bajram-namaz, bez ezana i ikameta

Ova dva rekjata se klanjaju kao i svaka druga dva rekjata namaza, s tim što se dodaju, u hanefijskom mezhebu, po tri tekbira sa dizanjem ruku kao kod pocetnog tekbira i to: na prvom rekjatu odmah nakon proucenog Subhaneke a na drugom rekjatu nakon završetka ucenja a prije odlaska na ruk'ju; šest na prvom a pet na drugom rekjatu kod malikija i hanbelija a sedam

na prvom a pet na drugom kod šafija. Tekbiri, osim pocetnog, su sunnet, pa ako bismo ih .izostavili, namjerno ili nenamjerno, necemo pokvariti ovaj namaz

Na ovom namazu, shodno hadisima Allahovog Poslanika, s.a.v.s, uci se, prema jednoj predaji, sure Kaf na prvom a sure El-Kamer na drugom rekjatu, dok se, prema drugoj predaji, uci na .prvom sure El-A'la a na drugom sure El-Gašije

Oživljavanje bajramskih noći

Mustehab je noć uoči bajrama oživjeti zikrom, namazom, učenjem Kur'ana, tekbirom, tesbihom i istigfarom. Ako se ne može provesti cijela noć u ibadetu Allahu Uzvišenom, onda treba prakticirati jednu trećinu ili bar jedan dio noći. Ebu-d-Derda', r.a, kaže: «Ko provede noć uoči .«!bajrama u ibadetu Allahu, nece mu umrijeti srce onoga dana kada srca budu umirala

Dova uoci bajrama se prima

Treba iskoristiti noci uoci bajrama za dove koje se ne odbijaju. U noci uoci bajrama dova se prima kao što se primaju dove, kao što primjecuje Imam Šafija, uoci petka, uoci prvog redžeba i .uoci petnaeste noci ša'bana

Puno uciti tekbire

Mustehab je puno uciti tekbire u noci uoci Bajrama i tako ciniti sve do pocetka ramazanskog bajram-namaza, a za vrijeme Kurban-bajrama tekbire treba uciti sve do ikindije cetvrtog dana .Bajrama. To je vadžib za svakog punoljetnog muslimana nakon svih farz-namaza

Tekbiri-tešrik glasi: Allahu ekber. Allahu ekber. La ilahe illellahu vallahu ekber. Allahu ekber ve .lillahi-l-hamd

Kupanje prije bajrama

Lijepo bi bilo okupati se prije bajram-namaza, jer je to bila praksa Poslanika islama, s.a.v.s, kao što prenosi Ibn 'Abbas, r.a: «Allahov Poslanik, s.a.v.s, bi se okupao na Ramazanski i Kurbanški .«bajram

Ibnu-l-Kajjim ocjenjuje ovu predaju slabom, ali zato navodi vjerodostojnu predaju Malika od Nafi'a da se 'Abdullah b. Omer, r.a koji se kupao za bajram prije nego bi izišao da klanja .bajram-namaz

Namirisavanje i oblačenje najljepše odjece

Lijepo je namirisati se na bajram, oprati zube i obuci najljepše odijelo koje osoba ima u tom trenutku. Zna se da je Vjerovjesnik, s.a.v.s, oblacio najljepši ogrtac koji je imao za vrijeme bajrama i za vrijeme džuma-namaza. Nafi' prenosi: «Abdullah b. Omer, r.a, je za vrijeme .«bajrama oblacio najljepše odijelo

Pojesti nešto prije ramazanskog bajram-namaza, a ne ciniti to prije kurban-bajrama

Prije ramazanskog bajram-namaza treba nešto pojesti, kako bismo napravili razliku između tog dana i prethodnih dana posta. To se može učiniti sa hurmom i sl., ali taj broj treba biti neparan. Za vrijeme Kurban-bajrama ništa prije namaza ne treba jesti, kako bi prvi zalogaj toga dana bio od kurbana koji se taj dan zakolje. Burejde, r.a, prenosi: «Vjerovjesnik, s.a.v.s, ne bi izišao na dan Ramazanskog bajrama dok ne bi nešto pojeo, niti bi išta, na dan Kurbanškog bajrama jeo dok ne bi klanjao bajram-namaz». U drugog predaji koju prenosi Enes b. Malik, r.a, se kaže: «Vjerovjesnik, s.a.v.s, bi na dan ramazanskog bajrama ujutro, prije negoli izađe na musallu, .«pojeo nekoliko hurmi

Imam Ahmed prenosi predaju Burejde, r.a, u kojoj se kaže: «Allahov Poslanik, s.a.v.s, ne bi izlazio na dan Ramazanskog bajrama dok ne bi nešto pojeo, a na dan Kurban-bajrama ne bi .«ništa jeo dok se ne bi vratio sa bajram-namaza, pa bi onda jeo od svog kurbana

Otici na bajram-namaz jednim a vratiti se drugim putem

Sunnet je otici jednim putem na bajram-namaz a vratiti se, po mogućnosti, drugim, kao što je to cinio Poslanik islama, s.a.v.s, kako prenose Ebu Hurejre, Ibn Omer, Ebu Rafi' i Džabir, r.a: .««Vjerovjesnik, s.a.v.s, bi otišao na bajram-namaz jednim a vraćao se drugim putem

Ebu Hanife i većina učenjaka, na temelju ovog hadisa, smatraju da je mustehab i imamu i .džematlijama da na bajram idu jednim a vraćaju se drugim putem

Tumaceći ovaj hadis Ibnu-l-Kajjim el-Dževzije, Ibn Hadžer el- 'Askalani i dr. učenjaci navode više mišljenja zbog čega se treba vraćati drugim putem, pa kažu da je to zbog toga što odlazeci jednim a vraćajući se drugim putem imamo priliku zaraditi bereket i jednog i drugog puta, jer će nam taj put svjedočiti na Sudnjem danu, radi svjedočenja ljudi i džina koji stanuju pored tih puteva, radi sretanja više ljudi i poznanika i nazivanja selama i čestitanja bajrama, radi posjete živih i mrtvih rodaka i prijatelja i radi osluškivanja potreba ljudi i, eventualno, pomoći njima, a uz .to prolazeci i ućeci tekbire manifestiraju se simboli islama i time se razocaravaju licemjeri

?Kako čestitati bajram drugima

Ashabi su čestitali jedan drugom bajram rijećima: «Tekabbelellahu minna ve minkum!/Allah primio i od nas i od vas!». Vasile, r.a, o tome prenosi: «Sreo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s, na bajram i rekao mu: «Tekabbelellahu minna ve minke!». On je odgovorio: «Da. Tekabbelellahu .«!minna ve minke

Kod nas je uobićajeno čestitanje rijećima: Bajram (šerif) mubarek olsun, što u prevodu s !turskog jezika znaci: Neka ti je sretan (casni) bajram

Zaključak

Treba na kraju konstatovati da bajrami treba da nas inspirišu za nove pobjede i da budu trenuci predaha koji će nas ojacati za realiziranje novih projekata i zamisli, a ne da budu prigoda za

beskorisnu zabavu. Bajram se ne smije svesti na puku manifestaciju užitka bez ikakvog smisla i značenja. To trebaju biti dani obnavljanja snage, a ne dani narastanja slabosti iz niskosti i dani .manifestiranja principa i morala, a ne velicanja pohota, strasti i materijalnog uživanja

To su dani kada treba da se osjeca snaga i sposobnost mijenjanja stanja, a ne moć mijenjanja odjeće. To su dani u kojima se šalje poruka ummetu kako se uspostavlja i širi duh dogovora. Prilika je to da ovaj narod pokaže svoje pozitivno naslijeđe, da dokaže da može ukorak sa .vremenom i da druge uvjeri da nije slaba zajednica

Radi tih snažnih poruka i značenja u islamu je uspostavljen, kako lijepo primjećuje Mustafa er-Rafi'i, mubarek dan, kao naslijeđe i znak vremena, da bi svaka generacija nasljedenom mogla pridodati znakove svog vremena, kao posvjedocenje trajnog hijeropovijesnog pregalaštva .ummeta kroz potvrđivanje njenog uma u službi njenih vitalnih interesa

Ukratko, dani bajrama iako su praznici nisu prazni dani, već su kod muslimana ispunjeni bogatim sadržajima, od ibadeta u noćima bajrama, do klanjanja bajram-namaza i učenja tekбира, preko pojačane lične, porodične i džematske higijene (kupanje, abdest, uljepšavanje kuća, mjesta stanovanja, džamija, mesdžida i sl.), lijepog odijevanja, posjeta rodbine i prijatelja (i živih i mrtvih), čestitanja i naglašene komunikacije između muslimana, naglašenog ugošćavanja tih dana do dijeljenja kurbanskog mesa i sadakatu-l-fitra čime se socijalna slika brojnih pojedinaca poboljšava a ljubav među vjernicima, na taj način, jaca i postaje sve .prisutnija